

Neo-liberal Yapısal Uyum Sürecinde Son Evre: AKP Hükümeti

Metin Altıok

Yard. Doç. Dr.

Mersin Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü

E-mail: metinaltiok@mersin.edu.tr

Özet: İlk bakışta farklı bir ekonomi politik açılım getireceği düşünülen AKP, 24 Ocak 1980 Kararları ile başlayan neo-liberal istikrar ve yapısal uyum sürecini devam ettirmiştir. Bu çalışmanın amacı AKP'nin izlediği iktisadi ve siyasi politikalarla üretimden ticarete ve mali sermaye, eğitimin sağlığa, kamu reformundan yerelleşmeye ve çevreden sosyal politikalara kadar toplumsal ve siyasal yaşamın her alanını dönüştürecek temelleri içeren neo-liberal yeniden yapılanma sürecinin tamamlayıcı bir aktörü olduğunu ortaya koymaktır. Ayrıca, neo-liberal yapısal uyum sürecinin tamamlanmasında aktif rol oynayan AKP'nin hangi yapısal dönüşüm ve uyum evrelerini gerçekleştirmeye çalıştığı ve herhangi bir kriz eğiliminin olası sonuçları üzerinde durulmaktadır. Sonuçta uygulanan yapısal uyum politikaları sermaye birikimi açısından olumlu bir hava estirirken, sermaye sınıfı ile emekçi kesimler arasındaki çatışmayı merhamet ekonomisi ile düzenleyen AKP'nin bu çatışma sürecinde nerede durduğu gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Neo-liberalizm, gelir dağılımı, merhamet ekonomisi

The Last Phase of Neo-Liberal Structural Adjustment Process: AKP Government

Abstract: When it came to power there was a general expectation that The Justice and Development Party (AKP) would bring new and different proposals on economical and political problems. However, it has become clear soon that AKP would have continued the neo-liberal stabilization and structural adjustment process started with January 24th 1980 decisions. The aim of this study is to expose that the AKP, with its economic and social policies, is a supplementary actor of neo-liberal restructuring process which has a profound impact on the areas of production, trade, financial capital, education, health care, environment and social issues. Besides, this study discusses the phases of structural transformation and adjustment that the AKP tries to accomplish and the results of any possible crisis. One of the main peculiarities of this process is that while those policies have created a positive atmosphere for capital accumulation, the struggle between capital and working class has been regulated through "mercy economy". In this context, the final aim of this study is to disclose the place of AKP within the process of this struggle.

Key Words: Neo-liberalism, income distribution, mercy economy

Giriş

Genellikle en sonda yer alan türden bir değerlendirmeyi başta yaparsak, henüz kuruluşunun altıncı yılını yaşayan ve kurulduktan bir yıl sonra 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde tek başına iktidar olan, 22 Temmuz 2007

genel seçimlerinde de oyunu arttırarak tek parti iktidarını devam ettiren ve ilk bakışta farklı bir ekonomi ve siyasal açılım getireceği düşünülen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 5 yıllık iktidarı boyunca Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankasının 1980'lerden beri dayattığı neo-liberal istikrar ve yapısal uyum programlarını tamamlamanın sadık bir takipçisi olmak dışında Türkiye kapitalizmine farklı bir iktisadi açılım ortaya koyamamıştır. Başlangıçta açıklanan Acil Eylem Planı, Kasım 2002, Mart 2003 ve Eylül 2007 tarihli 58. , 59. ve 60. hükümetlerin programlarında vurguladıkları iktisat politikaları tercihleri ve 2005 yılında IMF ile kabul edilen 3 yıllık orta vadeli *Stand-By* anlaşması bunu göstermektedir.

AKP hükümetinin iktidara geldikte sonra yaşanan 21 çeyrek dönemlik ekonomik büyümeyle, iki katına çıkan ihracat gelirleriyle, tek rakamlara inen enflasyonla ekonominin düze çıktığı, kişi başına milli gelir artışı ile hepimizin zenginleştiği ve adaletli/sosyal bir gelir dağılımı gerçekleştirildiği propagandasıyla övünmesi gerçekleri yansıtmamaktadır. Ekonominin reel dinamiklerine dayanmayan üretim artışı ve istihdam yaratmayan bu büyüme hiç kuşku yok ki, kendi içinde kısa vadeli para sermaye (sıcak para) giriş ve çıkışı, artan dış borç ve yükselen cari açığın yarattığı kırılganlığı taşımaktadır. Çünkü küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte dünya ekonomisinde başını Amerikan ekonomisinin çektiği büyük bir atıl fon oluşturan para sermaye bolluğu yaşanmaktadır. Bol olan parasal sermayenin varlığı, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin uluslararası piyasalardan kolayca borçlanmalarını sağlayarak, ekonomilerinde borçlanmaya dayalı "yapay bir büyüme" yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim Mayıs 2006'da Çin ve Ağustos 2007'de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomilerinde yaşanan olumsuzlukların gelişmekte olan ülke ekonomilerinde ani dalgalanmalara yol açması, gelecekte bu spekülatif finans sermaye balonunu Amerikan ekonomisinin daha fazla devam ettiremeyeceği noktasında diğer ekonomilerin bundan büyük oranda olumsuz etkilenebileceğini göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı her fırsatta yaşattığı vurgulanan ekonomik/siyasi istikrar ortamının aktörü olan AKP'nin iktidarı boyunca izlediği iktisadi ve siyasi politikaların 1980'den günümüze kadar iktidara gelmiş sağ/sol siyasal partilerin şu ya da bu biçimde uyguladıklarından farklı olmadığını vurgulamaktır. Buna paralel AKP'nin kapitalist üretim sürecinden (arz) dolaşım sürecine (talep), eğitimden sağlığa, çevreden sosyal politikalara kadar toplumsal ve siyasal yaşamın her alanını dönüştürecek temelleri içeren neo-liberal yeniden yapılanma sürecinin tamamlayıcılığını yapmaktan öteye gitmediğini irdelemektir.

Çalışmanın birinci bölümünde neo-liberal yapısal uyum sürecinin tamamlanmasında aktif rol oynayan AKP'nin hangi yapısal dönüşümleri ve evreleri gerçekleştirmeye çalıştığı, uygulanan yapısal uyum politikalarının sermaye birikimi açısından olumlu bir hava estiren sermaye emek arasındaki çelişkileri nasıl şekillendirdiği ve AKP'nin bu ilişki biçiminde nerede durduğu ortaya konulmaktadır.

İkinci bölümünde Türkiye ekonomisinde devam eden spekülasyon büyüme eğiliminin kendi içinde tersine dönme eğilimleri taşıdığı ve uluslararası ve/veya ulusal çapta ortaya çıkacak bir olumsuzluğun sermaye birikim sürecinde derin bir kriz ve sosyalizasyona yol açacağı tartışılmaktadır.

Sonuç bölümünde uygulanan neo-liberal iktisat politikalarının doğasına ve ruhuna uygun sağ/muhafazakâr bir parti olan AKP'nin tercihini sermaye sınıfı lehine kullanırken emekçi sınıfını da 'hayırsever liberalizm' altında "merhamet ekonomisi"yle nasıl manipüle ettiği vurgulanmaktadır.

Neo-liberal Yapısal Uyum Süreci Tamamlanıyor mu?

Bugüne kadar farklı ekonomik/politik duruş sergilediğini söyleyen AKP hükümetleri aslında küresel neo-liberalizmin ve yeniden yapılanmanın dışında değil, tam da merkezinde yer almaktadır. Türkiye'de 24 Ocak 1980'den itibaren aşama aşama uygulamaya konulan neo-liberal yeniden yapılanma stratejileri, istikrar ve yapısal uyum programları ile kapitalizminin kâr oranlarının düşme eğilimi krizini engelleyerek sermaye birikim sürecini hızlandırmayı ve dünya kapitalist sistemiyle bütünleşmeyi (entegrasyon) hedefleyen ekonomik ve toplumsal bağlamda yapısal dönüşümleri amaçlamaktadır. Bu yapısal dönüşüm süreçleri evreler halinde şöyle sınıflandırılabilir: İlki, ısınan ekonomiyi soğutmak amaçlı uygulanan istikrar politikalarından hemen sonra serbestleştirme yoluyla *üretimde, iç ve dış ticarete ve mali sermaye birikimi sürecinde yeniden yapılanma*. İkincisi iş süreçlerini esnekleştirme ve işgücünü örgütsüzleştirme yoluyla *emek piyasalarında yeniden yapılanma*. Üçüncüsü özelleştirme, kamu yönetimi temel yasası ve deregülasyon (düzenleme dışı bırakma) yoluyla *devlette yeniden yapılanma*. Dördüncüsü de emeklilik, eğitim, sağlık ve sosyal güvence sisteminin düzenlenmesiyle yoluyla *sosyal politikalarda yeniden yapılanma* evreleridir (Altıok, 2000; 2002).

Türkiye ekonomisinde her yapısal uyum evresinin tamamlanması sonrasında evrelerin ortaya çıkardığı çelişkilerin ve sermaye birikiminin sürekliliğinin krizlerle sonuçlanması kaçınılmaz olmuştur. Krizler neo-liberal yapısal uyum politikaların toplumsallaştırılmasını ve yeniden üretimin koşullarını yaratmaktadır (Altıok, 2000: 37). Bu çerçevede

Türkiye’de ‘24 Ocak İstikrar Kararları’nın ardından üretim ile iç ve dış ticaretin serbestleştirilmesiyle başlayan neo liberal yapısal dönüşüm süreci, fiyat kontrollerinin kaldırılması, faiz oranların serbest bırakılması, 1984’te ithalatın liberalizasyonu, ücret ve maaşların baskı altına alınması, 1985’de döviz tevdiat hesapların açılmasına izin verilmesiyle 1988’de borç krizi ile sonuçlanmıştır. 1989’da sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi uygulamalarıyla *üretimde, iç ve dış ticarete ve mali sermaye birikim sürecinde yeniden yapılanma* evresi tamamlanmıştır. 1994 yılında yaşanan mali krizin ardından ‘5 Nisan Kararları’ ile gündeme getirilen piyasa çarpıklıklarını gidermek amacıyla emek piyasasını, devleti ve sosyal politika alanlarını düzenleyen ekonomik ve kurumsal reformların uygulamalarına geçilmiştir. Türkiye bu süreci gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizlerden kaynaklanan bulaşıcılık etkisi altında geçirmiş ve IMF bu krizler nedeniyle, ekonomiyi daha yakından denetim altına almak amacıyla 1998 ‘Yakın İzleme Anlaşması’ ile yeni bir istikrar programını uygulamayı önermiştir.

Türkiye’nin ekonomik/politik ve siyasi kurumları bu programla 1999’dan beri yoğun bir yapısal dönüşüm içine girmiştir. DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti, 9 Aralık 1999 Programı ile İkinci Kuşak Yapısal Uyum sürecini başlatmıştır. 1999 yılında kabul edilen program, devletin borçlanma mekanizmasıyla gelir aktarımının sınırına gelinmesine bağlı olarak, sermayenin değerlendirme sürecinin devam ettirilebilmesi için, aşırı artan borç stokunun, “sosyalizasyona”¹ gidilerek hafifletilmesi amacını taşımaktadır (Yeldan, 2001b: 159). 1999 programı, emek piyasasını ve devleti dönüştürmek için gelir dağılımını bozan ve emek-sermaye arasındaki çatışmayı hızlandıran “enflasyon mekanizmasını (canavarını)” terk etme tercihi vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla bu tarihten itibaren enflasyonla mücadelede iktidarda hangi partinin olduğu önemli değildir, çünkü artan toplumsal gerilimden dolayı ikinci kuşak neo-liberal yapısal uyum programında enflasyona dayalı sermaye birikimi tercihinden vazgeçilmiştir. Bunun için “döviz kuru çıpasına dayalı dez-enflasyon” politikaları uygulamaya konulmuştur. Üstelik program, enflasyonu düşürmenin ötesinde, kamu kesimini bir yeniden yapılanma içine sokarak, ekonomide kalıcı dönüşümleri amaçlamış ve bir anlamda devletin toplumsal kesimlere olan taahhütlerini yeniden gözden geçirmesini hedeflemiştir. Devlet, bir yandan tarım kesimi ve çalışan kesimle olan teşvik, destekleme ve emeklilik fonu gibi sosyal-siyasi

¹ Kapitalist üretim sürecinde kâr oranlarının düşme eğilimine karşı duran etmenler harekete geçirilerek sermayenin değersizleştirilmesi engellenir. Bu süreç mali sermayenin genişletilmesi ve borçlanma artışı ile gerçekleştirilir. Ancak aşırı genişleyen parasal sermaye ve borçlanmanın yarattığı maliyet sermaye sınıfı tarafından kaldıramayacak noktaya geldiğinde bu maliyetin krizlerle toplumun tümü tarafından üstlenilmesi amacıyla “toplumsallaştırılması” sağlanır. Bu nedenle krizler kapitalizm için bir alt üst oluş yarattığı kadar bir yeniden üretim sağlayıcı dinamiktir.

ilişkilerini yeniden yapılandırırken, bir yandan da kamu maliyesi ve para otoritelerinin teknik işlevlerini ve sorumluluklarını sınırlayarak ulusal mali ve finans piyasalarını tamamen uluslararası sermayenin denetimine açmıştır (Yeldan, 2001a).

İkinci kuşak yapısal uyum programlarında, "Emek piyasasının yeniden yapılanması" çerçevesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK) çalışmalarına hız verilmiş ve "esnek istihdam" biçimleri geliştirilmiştir. Devletin içine girdiği mali kriz nedeniyle devletin küçültülmesi politikalarının öncelikle ele alınması gerekliliği kendini yoğun bir biçimde hissettirmiştir. Bunun için öncelikle özelleştirme uygulamalarına hız verilmiştir. İktisat politikası araçlarının kullanılmasında etkili olan kamu karar merkezlerinin "bağımsızlaştırılarak" üst kurullarla kamu ekonomisinin dışına taşınması için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Rekabet Kurulu (RK) gibi üst-kurumsal yapılanmalara gidilmiştir (Ekzen, 2006: 87). Sosyal güvenlik sisteminde düzenlemelere gidilerek, emeklilik yaş sınırı yükseltilmiştir. Tarım kesimine yönelik doğrudan gelir desteği çerçevesinde uyum süreci öngörülmüş, hatta bir takvime bağlanmıştır. Fakat reel kesiminin ihmal edildiği bir ekonomide reel faktörleri baskılamak, finansal faktörleri gevşek bırakmak ekonomiyi spekülasyon ataklara açık hale getirmiştir. Dolayısıyla mali sistemde spekülasyon hareketleri doğurduğu istikrarsızlık ekonomide 1994'dekine benzer sermaye kaçıışı sürecini tekrar gündeme getirerek ilk sinyali Kasım 2000'de veren ve Şubat 2001'de yeni bir mali krize yol açmıştır.

Şubat 2001 krizinden sonra uygulamaya konulan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" (GEGP)'nin temel amacı kur rejiminin terk edilmesi nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımını ve istikrarsızlığı süratle ortadan kaldırmak ve eş zamanlı olarak bu duruma bir daha geri dönmeyecek şekilde kamu yönetiminin ve ekonominin yeniden yapılandırılmasına yönelik altyapıyı oluşturmaktır. Burada devletin neo liberal yeniden yapılanmanın yeni evresiyle uyumlu bir yasal ve kurumsal yapıya kavuşturulması yolunda adımları güçlendirmiştir. GEGP, "başlıca istikrarsızlık alanlarını sürdürülemez bir iç borç dinamiği ve başta kamu bankaları olmak üzere mali sistemdeki sağlıksız yapının ve diğer yapısal sorunların kalıcı bir çözüme kavuşturulamaması olarak ele almaktadır" (Yeldan 2001c: 57). Mali sektörün yeniden yapılandırılması, devlette şeffaflığın artırılması ve kamu finansmanın güçlendirilmesi, ekonomide rekabetin ve etkinliğin artırılması ve toplumsal uzlaşmanın güçlendirilmesine yönelik bir dizi yapısal dönüşümü amaçlamaktadır (Madde 30). Bunun içinde şu araçlara yer vermektedir (Madde 27): Faiz-dışı fazla amacına odaklanmış bütçe; dalgalı kur sistemi içinde enflasyonla mücadelenin kesintisiz ve kararlı bir biçimde sürdürülmesi; merkez bankası bağımsızlığı; bankacılık sektöründe hızlı ve kapsamlı bir yeniden yapılandırma ile bankacılık kesimi ile reel sektör arasında sağlıklı

ilişkinin kurulması; kamu finansman dengesinin bir daha bozulmayacak bir biçimde güçlendirilmesi; toplumsal uzlaşmaya dayalı fedakârlığın tüm kesimlerce adil bir biçimde paylaşılmasını öngören ve enflasyon hedefleriyle uyumlu bir gelirler politikasının sürdürülmesi ... (Yeldan, 2001c: 57).

Dolayısıyla AKP iktidara geldiği 2002 yılından itibaren küresel kapitalizme eklenme açısından istekli olan sermaye sınıfının tercihleri doğrultusunda GEGP'ini devam ettirmiş ve 2005 yılında uygulamaya koyduğu 2005-2008 dönemini kapsayan 3 yıllık "orta vadeli" istikrar ve yapısal uyum programını kabul etmiştir (HM, 2007). Bu programlar altında uygulamaya koyduğu iktisat politikalarıyla koalisyon hükümeti zamanında başlayan "ikinci kuşak" neo-liberal yeniden yapılanma sürecine ivme kazandırılmış ve Türkiye kapitalizminin yapısal dönüşüm sürecindeki yeri sağlamlaştırılmıştır (Ekzen, 2006: 86-87). AKP hükümeti, ilk adımları birinci kuşak yapısal uyum programlarıyla atılan ancak toplumsal muhalefeti ve gerilimi arttıracığı korkusuyla tedrici uygulamalara dönüşen ikinci kuşak neo-liberal yeniden yapılanma politikaları altında belli ölçülerde piyasa dışı süreçler tarafından düzenlenen eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, kentsel altyapı hizmetleri gibi kamusal hizmet alanlarının piyasalaştırılmasına hız vermiştir. AKP'nin yeni '*Stand-By*' anlaşmasıyla desteklenen, üst üste "enflasyonu düşürme", "güçlü ekonomiye geçiş programı" ve "enflasyon hedeflemesi" olarak anılan istikrar politikaları uygulamasına devam etmesi ve neo-liberal yapısal dönüşümü gerçekleştirecek özelleştirmelere hız vermesi ve kamu yönetimi temel yasasında değişikliğe giderek deregülasyon yoluyla *devletin küçültülmesi*, sosyal güvenlik ve sağlık sistemi reformlarıyla *sosyal politikalarda yeniden yapılanma* ve sermayenin rekabet gücünü arttırmak için emek sürecini daha fazla denetim altına alan iş süreçlerini esnekleştirme ve işgücünü örgütsüzleştirme yoluyla *emek piyasalarında yeniden yapılanma* evrelerinin tamamlanacağını göstermektedir.

Neo-liberal evreleri tamamlamak üzere AKP hükümeti, 2003'te emek piyasasının esnekleştirilmesini yasal çerçeveye kavuşturan yeni iş yasası'nı kabul etmiştir. 2005 yılında özelleştirme programına kamu bankalarının ve THY, Petkim, Tüpraş, Tekel, Tügsaş, E.Demir Çelik ve Telekom işletmelerini almış ve bunlardan Pektim, Tüpraş, Tügsaş, E. Demir Çelik ve Telekomu özelleştirmiştir. AKP, kamu mülkiyetindeki başka varlıkları da satmaya ya da kiralamaya yönelik yasal değişiklikleri (2b orman alanları, doğal sit alanlarını ve hazine arazilerini özelleştirme) gündemine almıştır. 2005 yılından itibaren IMF'nin, etkin bir kamu yönetimi için mali disiplin sağlamak amacıyla gelir idaresinde reform düzenlemelerine gidilmesi yönünde vergi yasa tasarısı ve kamu yönetimi temel yasa tasarısı vb. kurumsal düzenlemeleri dayatmasını kaçınılmaz

kılmıştır. Ayrıca 2005 yılında sigorta sisteminin tek çatı altında toplanması çalışmaları hızlandırılmış ve 2006 yılının Nisan ayında yasal düzenlemeler parlamentodan geçirilmiştir. Sağlık alanında SSK'nın kapatılması, ilaç alımı ve tedavi anlamında sağlık hizmetinin kapsamının daraltılması ve özel sigorta şirketleri ve özel hastaneleri teşvik edici genel sağlık sigortası yürürlüğe girmiştir. İş ve sosyal güvenlik alanında ise emeklilik, kıdem tazminatı, iş güvencesi vb. düzenlemelerle emek piyasasını esnekleştirici uygulamalar getirilmiş, ancak 1 Ocak 2008'de yürürlüğe girecek biçimde ertelenmiştir.

Bu dönemde tarım sektöründe destekleme alımları ve sübvansiyonlar azaltılmış 'Doğrudan Gelir Desteği' ve Dünya Bankası kredileri ile büyük toprak sahipleri güçlendirilerek tarımsal alanların dönüşümünün önemli bir boyut kazanması gündeme gelmiştir. ABD menşeli Cargill şirketine tarımsal faaliyetlere giriş izni verilmesi, Bergama altın madeni işletiminin Euro-Gold şirketine kiralanması, enerji ve madencilik alanında özel sektöre açılım sağlanmasıyla tarım alanlarını yok eden faaliyetlere lisanslar verilmiştir. Tarımsal ürün ithalatı sürekli arttırılmış ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalı (GDO) ürünlerin ithali ve üretilmesi serbest bırakılmıştır. Sözleşmeli tarım uygulamasına geçilmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri tasfiyesi ve Devlet Su İşleri'nin yerel yönetimlere devredilmesi gündeme getirilmiş ve daha da önemlisi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Bu düzenlemeler sonucu Türkiye tarım sektöründe üreticilerin tüccarlar önünde tamamen örgütsüzleştirildiği, şirketleşen tarım sektörünün küçük üreticiyi ortadan kaldırdığı ve tarım sektöründeki daralmanın yarattığı atıl işgücünün diğer sektörlerde ve kentsel alanlarda yedek işgücü ordusunu oluşturacak bir süreci yarattığı ileri sürülebilir.

Bütçe disiplini sağlamak ve faiz dışı bütçe fazlası vermek üzere gelir arttırıcı tedbirlere yönelik olarak vergi gelirleri içindeki payı zaten yüksek olan tüketim üzerinden alınan dolaylı vergiler (Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), Özel İletişim Vergisi (ÖİV), Akaryakıt Tüketim Verisi (ATV)) yükseltilmiştir. Gelir düzeyi gözetilmeden tüketimden alınan dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılında yüzde 66 iken, 2005 yılında yüzde 73 olmuştur (Bakırezer ve Demirer, 2006: 27). 2006 yılı için yüzde 79 gerçekleşmiştir. Sermaye gelirlerinden alınan vergiler düşürülmüştür. Ücretlilerin toplam gelir vergisi içindeki payı arttırılmıştır. Buna paralel Konsolide Bütçe gelirleri içinde ücret ve maaşlardan kesilen verginin toplam gelir vergisi içindeki payı 2006 yılı için yüzde 83 dolayında gerçekleşmiştir. Ayrıca OECD ülkelerinde servetten alınan vergilerin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki payı yüzde 3'lere yakınken Türkiye'de sadece yüzde 0.5'tir (Çakır, 2005: 3). Nitekim seçimden önce söz verilmesine rağmen asgari ücretten alınan vergileri düşürmeyen AKP hükümetinin izlediği vergi

politikaları, bölüşüm ilişkileri bağlamında emek kesimini yoksullaştırmakta ve sosyal amaçlar için kullanılacağı söylenen vergilerin yükünün giderek emekçi kesimlere kaydırılmasıyla sosyal yardımlara muhtaç/bağımlı yaşayanların sayısını arttırmaktadır.

AKP iktidarının sermaye sınıfı yanlısı politikalarından küresel entegrasyona, IMF'ye bağıllığından özelleştirmelere, iş yasası'ndan kamu kesimi 'reformu'na, asgari ücret politikasından sosyal güvenlik kurumlarına ve sağlık sistemine, tarım politikalarından kamu hizmetlerine kadar bütün alanlarda emekçi kesimleri daha da güçsüzleştiren ve yoksullaştıran politikalar izlemesine rağmen Temmuz 2007 genel seçimlerinde ikinci kez tercih edilmesinin nedeni temelde yaşanan ekonomik büyüme ve istikrardır. AKP hükümeti Türkiye ekonomisinde istikrarı sağlamak amacıyla fiyat istikrarı (enflasyonu düşürme), ekonomik büyüme ve kamu maliyesinde disiplin sağlanması yönünde önemli kazanımlar elde etti. Uygulanan program ile enflasyona dayalı sermaye birikimi tercihinden vazgeçilmesiyle birlikte "enflasyonla mücadele 'mimarı' olma piyangosu" da AKP'ye nasip oldu. Yani iktidarda hangi partinin olduğundan çok uygulamaya konulan program tercihi burada önem kazanmaktadır. Bu bağlamda AKP iktidara geldiği tarihten itibaren enflasyonda düşüş başladı. Üstelik enflasyon rakamlarının daha da aşağıya çekilmesi ve kalıcı olmasının sağlanması için 2005 yılı geçiş yılı olmak üzere 2006 yılında "enflasyon hedeflemesi"ne geçildi. 2002 yılında TÜFE bazında yüzde 29,7 olan enflasyon 2006 yılında yüzde 9,6 oldu. Bu oranlar 26 yılın en düşük değerleridir.

Neo-liberal tercihler sistemin kendi içsel dinamikleri sonucu reel kesimdeki kâr oranlarının düşüşünü parasal sermayenin spekülative karakteriyle aşmaya çalışmıştır. Bu nedenle AKP hükümetinin enflasyondaki bu düşüşü aşırı değerli kuru temel alan iktisat politikalarıyla sürdürmeye çalışırken ülkeye sıcak para girişi hızlanmış ve üretim yerine ithalata dayalı büyüme yaşanmıştır. İçinde bulunduğumuz dönemde sıcak para girişlerine dayalı spekülative nitelikli büyüme süreci halen devam etmektedir. Spekülative büyümeye bağlı olarak milli gelir 180 milyar dolardan, 411 milyara; kişi başına düşen milli gelir 2598 dolardan 5560 dolara yükselmiştir. Büyüme AKP'nin izlediği istikrarlı ekonomik politikalar veya reel sektörden kaynaklanan bir üretim artışından beslenmemiştir. Büyüme daha çok iç ve dış harcama artışlarına bağlı talep kökenli bir niteliğe sahiptir (BSB, 2007: 27-28). Büyüme dinamiğinin arkasında kapitalist birikimin dinamiğinden kaynaklanan temel etmenler vardır. Bu etmenlerden biri, hiç kuşkusuz her kapitalist ekonomi yaşadıkları derin krizi izleyen dönemde, eğer bu kriz bir depresyona dönüşmediyse bir sıçramalı büyüme patikasına girmesidir. İkincisi, uluslararası finans sisteminde yaşanan 2000/2001 sarsıntısına cevaben ABD Merkez Bankası'nın faiz oranlarını

düşürmesiyle birlikte gelişmekte olan ülkelere doğru yüksek getiri arayışı içine giren sermaye akışıdır (Savran, 2007: 36).

Bütçe disiplini sağlamaya yönelik faiz dışı fazla da her yıl hedeflendiği gibi yüzde 6,5 düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Böylece borcun "piyasa çözümü içinde" sürdürülebilirliği amaçlanmaktadır (Ekzen, 2006: 93). Faiz dışı fazla aracı, mali disiplini sıkılaştırarak, kamu hizmetlerine ve yatırımlarına yönelik harcamaları daraltmak suretiyle Türkiye'nin düzenli iç ve dış borç ödemesini sağlamaktadır.

AKP'nin bu kazanımları geçicidir. Çünkü olumlu gibi görünen bu süreç ekonominin diğer kesimlerinde yaşanan açıklarla finanse edilmeye çalışılmaktadır. Bunlar; ağırlıklı olarak dış ticaret açıklarının yarattığı cari işlemler açığı, üretken olmayan yatırımlar, yüksek iç/dış borçlanmaya yol açan tasarruf açığı ve istihdam açığıdır. Cari açık sorununun çözümü ekonominin daraltılması, özelleştirme gelirlerinin artırılması ve doğrudan yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi gibi yollardan *'şimdilik'* finanse edilebilmektedir. İktidara geldiği 2002 yılından beri AKP hükümeti özelleştirme gelirlerini arttırmıştır. Özelleştirme İdaresi Başkanlığının raporuna göre, özellikle cari açığın hızla yükseldiği 2005 ve 2006 yıllarında özelleştirme gelirleri sırasıyla 8,2 milyar dolar ve 8,1 milyar olarak gerçekleşmiştir (ÖİB, 2007). İç talepte beklenen daralmanın olmaması TL'nin reel olarak değer kazanması politikasının sürdürülmesi nedeniyle ithalatın artması ve cari işlemler açığındaki bozulmanın hızla artması kaçınılmazdır. Çünkü özelleştirmelerin sonuna gelinmesi, cari işlemler açığındaki büyüme ve kısa vadeli sermaye girişinin yol açtığı TL'deki aşırı değerlenmenin yarattığı rekabet baskısına bağlı olarak ekonominin istihdam yaratmada zorlanması ve tarım sektöründe yaşanan üretim düşüşleri ekonomide kırılma eğilimi arttırmaktadır. Dolayısıyla cari işlemler açığının artmasıyla birlikte açığın sürdürülemez boyutlara ulaştığı endişesi kısa vadeli portföy yatırımları ile finanse edildiği ölçüde döviz kurunun ve faiz oranlarının yüksek kalmasına neden olmaktadır. Kurun ve faiz oranlarının reel olarak artması yatırımları olumsuz etkileyeceğinden büyümenin düşme olasılığını güçlendirmektedir.

Dış kaynağa dayalı büyümenin döviz kurlarını baskı altında tutması ve TL'nin aşırı değerlenmesi ekonomide ciddi boyutlarda tahribat yapmaktadır. Döviz kurlarındaki artış, satın alma paritesi gerektiğinden düşük olduğunda, ülke parasına değer kazandırmaktadır. Ülke parasının değerlenmesiyle, dış ticaret piyasasında, ithal edilen mal ve hizmetler ucuzlayacak, ihraç edilen mal ve hizmetler pahalılaşacak ve dış ticaret açıkları artacaktır. Bu da dış ticaret piyasasında döviz talebi fazlası yaratmaktadır. Böylece döviz satarak sermaye piyasalarında yerli para üzerinden yatırım yapanlar yatırımlarının sağladığı getiriye ilave olarak

kurların yavaş artışından da kazançlı çıkmaktadır. Bu durum, fazla kazanç elde etmek için ülkeye gelen kısa vadeli yabancı para (sıcak para) miktarını (arzını) artırırken, aynı zamanda ülkede yerleşik kişilerin döviz üzerinden borçlanma maliyetlerini de düşürmektedir. Bu da dövize talebi azaltacaktır. Sermaye piyasasında döviz arzının artması ve talebinin azalması bu sefer döviz arz fazlası yaratmaktadır. Böylece dövizin fiyatı düşük kalmaktadır. Dolayısıyla döviz arzı fazlası ülkedeki faiz oranlarını düşürür ve enflasyonu azaltırsa sorun yaratmaz. Ancak ülkeye gelen döviz dönem boyunca dış ticaret açıklarının kapatılmasında kullanıldığından tasarruf hacmini arttırmamakta, reel faizleri yeterince düşürememekte ve enflasyondaki düşüşü de kalıcı olmaktan çıkarmaktadır.

Ekonomide dış kaynak girişinin sürekliliği, likidite düzeyinin daraltılmaması ve bunun 2007 yılında da devam edeceğinin Merkez Bankası'nca teyit edilmesi faiz hadlerinin beklenildiği hızda aşağı çekilmesini engelleyici bir unsur olarak görünmektedir (TCMB, 2007: 1-3). Her ne kadar Merkez Bankası faiz oranlarını düşürme yönünde girişimlerde bulunsa da, özellikle 2006 yılı ve 2007'nin ilk çeyreğinde yapılan yüklü itfalar ve döviz kurunun uluslararası piyasalarda dalgalanmaya maruz kalması nedeniyle faizdeki yüksek seviyenin korunmasını sürdürmektedir.

2006 yılının son çeyreğine kadar işsizliğin yüzde 11'lerde seyretmesi ve ücretlerin baskı altında tutulması, AKP ve sermaye sınıfının neo-liberal yapısal uyum politikaları çerçevesinde düşük işgücü maliyetleriyle uluslararası rekabet gücünü ve ihracatını arttırma yönünde bir tercihtir. Çünkü Türkiye'de TL'nin değer kazanması, yerli para cinsinden ücretleri reel olarak arttırmazken yabancı para cinsinden arttırmıştır. Buna karşın ithal makinelerin ara ve yatırım mallarının fiyatları ise TL cinsinden reel olarak gerilemiştir. Fiyatlar üzerindeki bu baskıya karşı koymak için sanayi kesimi pahalı olan emek kullanımını azaltırken, makine kullanımını arttırmıştır. Bunu yapma imkanı olmayan sektörlerde satış ve buna bağlı olarak üretimde daralma yaşanırken, emeğin yerine makineleri kullanan sektörlerde üretim artarken istihdam artışı sınırlı kalmış hatta istihdam azalışı yani işsizlik artışı yaşanmıştır. Üretim artışının yaşandığı sektörlerde verimlilik artış endeksi 2002 yılında 113.9'dan 2005'de 152.9'a ve 2006'da 162.4 yükselmiştir (BSB, 2007: 42). Bu yüzden özellikle sanayi sektöründe gerçekleşen üretim ve verimlilik artışları ücretlere yansıtılmadığından üretim artarken birim üretimin emek maliyeti düşmüştür. Emeğin maliyetinin sürekli baskı altında tutulması nedeniyle gerçekleşen ekonomik büyüme, işçilerin refahına katkı sağlamadığı gibi reel alım güçlerini de azaltmıştır.

AKP hükümeti, ekonomi üzerinde büyük bir yük oluşturan yüksek faiz ile iç ve dış borçlanmadan kurtulmak amacıyla borç yükünü, borçlanma ile ilgisi olmayan toplumsal kesimlere yıkmaya çalışmıştır. Bu politika, bir yandan emeği ile geçinen toplumsal kesimlerin ücretlerinin ve gelirlerinin reel olarak düşürülmesi, kamu bütçesini aşırı derecede baskılama yoluyla kamu yatırımlarını kısma, kamu personelini yoksulluk düzeyinin altında çalışma ve temel kamu hizmetlerinden vazgeçme, diğer yandan da Kamu İktisadi Teşekküllerini (KİT'ler) ve tarım sektörünü tasfiye ederek yürütülmektedir. Ücretli ve maaşlı kesimlere büyümeden pay verilmemesinin yanında, maaş ve ücretlerin kağıt üzerinde enflasyona endekslenmesi gelir dağılımını bozucu yönde olmuştur. Nitekim KESK'in 2007 raporuna göre, AKP iktidarı döneminde ekonomi yüzde 33 büyüme gösterirken, kamu çalışanlarının reel ücretleri yerinde saymıştır. 2002 yılı reel ücret endeksi 100 iken 2003 yılında 99, 2005 yılında 102 ve 2006 yılında 100 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın GSMH büyüme hızı ve GSMH endeksi yıllara göre, sırasıyla 2002 için yüzde 7.9 ve 100 olarak gerçekleşirken; 2003 yılı yüzde 5.9 ve 106; 2004 yılı için yüzde 9.9 ve 116; 2005 yılı için yüzde 7.6 ve 125; 2006 yılı için yüzde 6.0 ve 133 olarak gerçekleşmiştir. Yani aynı dönemde kişi başına GSMH 2.8 kat artış göstermiştir (KESK, 2007: 1). Bunun yanında emek piyasasına yönelik esnek iş saatleri ve geçici istihdam (*part-time*, sabit dönemli) gibi esnek çalışma uygulamalarının geliştirilmesi özel sektör çalışanlarının reel ücretlerini de düşürmüştür.

Her Evrenin Sonu Kriz ve Sosyalizasyon

İthalata dayalı bir ekonomik büyümenin gerçekleştiği AKP iktidarı döneminde 2001 yılındaki ekonomik küçülmeden sonra 2002 yılından 2006 yılına kadar ortalama yıllık yüzde 7.4'lik büyüme hızı gerçekleşmiştir. Bu yüksek büyüme hızı büyük ölçüde iç talep ve buna paralel artan dış talebe bağlı olarak gerçekleşen önemli ölçüdeki yatırım ve ara malı ithalatının artışına dayanmaktadır. Diğer bir deyişle üretim sürecine bağlı rekabet ve verimlilik artışlardan kaynaklanan reel bir büyümeden çok 'spekülatif büyümeye' dayanmaktadır. Bu spekülatif büyüme nedeniyle TL'deki değerlenmenin sürmesi bir yandan yurtiçi üretimi ithalat ile ikame ederek istihdamı sınırlandırırken, öte yandan büyümenin dış dengede bir toparlanma olmadan düşmesine neden olmaktadır. Büyüme hızı 2002 yılında yüzde 7.9 iken, 2004 yılında yüzde 9.9, 2005'de 7.9 ve 2006 yılında yüzde 6'ya yavaşlama göstermiştir. Dolayısıyla 2005 yılından itibaren büyümenin yavaşlaması ekonomide dış borcun daha da artmasına yol açmaktadır. Nitekim dış borcun son 5 yıl içinde yıllık ortalama yüzde 14 artış göstererek 113 milyar dolardan 214 milyar dolara çıkması bunun en temel göstergesidir. Dış borç yaklaşık

olarak GSMH'nin artış hızının 2 katı hızlı artış göstermiştir. Ekonomide yaşanacak herhangi bir kriz anında dış borç katlanacağından iç ve dış borçların çözümsüz bırakıldığı AKP hükümetinin politikaları değişmediği takdirde devletin mali dengelerini sağlama ve bunu sürdürme şansı azalmaktadır. Bunun nedeni bu kısır döngüyü kırmaya yönelik uygulamaya konulan ortodoks sıkı para ve maliye politikalarının reel ekonomiyi daha çok durgunluğa ve stagfasyona sürüklemesidir.

TL'nin aşırı değerlenmesi, kısa vadeli sermaye girişleri ve giren sermayenin dış ticaret açıklarını kapatması, ülke parasının değerinin artacağı beklentilerinin daha da yükselmesine yol açmaktadır. Ülkeye yeni kısa vadeli sermaye girişlerinin hızlanmasının ve dış ticaret açıklarının daha da artmasının er ya da geç bir devalüasyon beklentisine dönüşeceği ileri sürülebilir. Devalüasyon beklentisi arttıkça hem yabancı yatırımcılar hem de yerli borçlananlar herhangi bir panik halinde dövize hücumla geçeceklerdir. Devalüasyonla yurt dışından gelen kısa vadeli yatırımcılar anaparalarının çok önemli bir bölümünü kaybedecek, yabancı para üzerinden borçlananlar da çok büyük mali kayıplara uğrayacaklardır. Bu da etkisi reel sektöre hızla yayılacak 1994 ve 2001 krizlerinden daha büyük bir mali kriz demektir.

Nitekim kapitalist birikim sürecini genişletmek amacıyla sermaye sınıfı için üretim (arz) sürecini düzenleyen, verimliliği arttıran ve kâr oranlarının düşmesini engelleyen rekabeti arttırıcı teknolojik gelişmeler ve üretken yatırımlar gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin sermaye sınıfı ve siyasal iktidarları, 1980'den günümüze kadar uyguladıkları neo-liberal stratejilerle daha çok ücret ve maaşları baskı altında tutarak ucuz emek ve finansal sermayeyi genişletici uygulamalarla sermayenin dolaşım (talep) sürecini düzenlemesi küresel sermaye birikim sürecinde içsel çelişkileri geciktirmekten öte bir anlam taşımamaktadır. Bunun nedeni, neo-liberal politikalar geliştirmekte olan ülkeleri daha çok doğal kaynak ve emek-yoğun ürünlerde uzmanlaşmaya yönelttiğinden ve bu tür ürünlerde fiyatlar ve kâr marjlarıyla gelir esneklikleri düşük olduğu için, sektörel boyutta tarım, fonksiyonel boyutta ise emek gelirlerinin artmasını engelleyen bir süreci de beraberinde oluşturmaktadır. Bu bağlamda kâr oranlarının düşme eğilimini engelleyici bir sermaye birikiminin gerçekleştirilmesi için 1980'den bu yana AKP dâhil tüm iktidarlar yaratılan artık-değerin sermaye sınıfı lehine yeniden dağılımını düzenleyen bölüşüm politikalarını içeren neo-liberal politikaları yürürlüğe koyarak bütün maliyetlerin emekçi kesimlerce yüklenilmesini sağlayarak, kapitalist birikim krizlerinin sosyalizasyonunu gerçekleştirmiştir.

AKP hükümeti ve sermaye sınıfı için kapitalist üretim biçiminde sermaye birikimini gerçekleştirmek amacıyla mal ve hizmetlerin üretilmesi ve artık-değerin yaratılması ne kadar önemliyse, artık-değerin

gerçekleştirilmesi için üretilen mal ve hizmetlerin toplumda nasıl paylaşıldığı ve tüketildiği de aynı derecede önem kazanmaktadır. Sermaye, neo-liberal yeniden yapılanma sürecinin kaçınılmaz olarak yol açtığı işsizlik, eşitsizlik ve yoksulluğun yarattığı sınıfsal çelişkileri giderici toplumsal dengelemeyi sağlayacak sosyal mekanizmalara gereksinim duyar. Sermaye sınıfı sosyal dengeleri sağlayacak koşulları yaratamadığından arz ve talep süreçlerini düzenleyen devletin "sosyal politikaları" burada önemli açılımlar sağlar.

Gelir dağılımında adaletsizliğin arttığı, yoksulluğun yaygınlaştığı ve toplumsal kesimler arasındaki kutuplaşmanın büyüdüğü bir ülkede sosyal/kamusal politikalar olmadan gerçek demokrasiden, adaletli gelir bölüşümünden ve toplumsal barıştan söz edilemez. Adaletli gelir dağılımı ve demokrasinin varlığının toplumsal çelişkileri ve eşitsizliği azaltıcı, orta sınıfın milli gelirdeki payını arttırıcı etkisi vardır. Ayrıca sosyal devlet harcamalarının arttırılmasının düşük gelir gruplarının milli gelir içindeki gelir payını arttırdığı bilinen bir gerçekliktir. Bu bağlamda İngiltere'de İşçi Partisi iktidarının savunduğu "Blair'ci sosyal liberalizm" anlayışı altında demokrasinin varlığı ve orta sınıfın güçlü olmasının, ülkenin ekonomik ve sosyal istikrarı için önemli olduğu gerçeğinden yola çıkan İslami değerlere bağlı olan AKP iktidarının parti programındaki "muhafazakâr demokrasi" belgesindeki sosyal politika yaklaşımının esasları bu çerçevede belirlenmiştir.

Gerçi AKP'nin "Blair'ci sosyal liberalizmi" savunusunun sınıfsal ittifak çerçevesinde sermaye sınıfı ve sırtını dayadığı 'Anadolu sermayesi' denilen İslami KOBİ'lerin kapitalist birikim sürecinde oynadığı merkezi rol nedeniyle şimdilik mümkün olmadığı ortadadır (Değirmen, 2007: 16). Bu nedenle AKP iktidarı sermaye emek arasındaki toplumsal çelişkileri azaltacak sosyal politikaları bir hak anlayışına değil yardım anlayışına ve yükümlülük yerine hayırseverliğe dayandırmaktadır (Çelik, 2007: 12). Böylece, aynı zamanda devletin bireysel olarak yaptığı sosyal devlet harcamalarını sivil toplum örgütleri, vakıflar, dernekler ve yerel yönetimler yoluyla toplumsallaştırarak devletin küçültülmesini amaçlayan neo-liberal hedeflere de yaklaşılmaktadır.

Bu yaklaşım, emekçi kesimler arasında yoksullaşmayı yaygınlaştırarak derinleştirdiği koşullarda kamusal alanın dönüşümleri geniş kesimlerin yaşamını eğretilenmekte, onları eşit haklara sahip yurttaş konumundan alıp yardıma muhtaç yoksullar olma konumuna itmektedir. İş süreçlerin düzenli ve güvenceli olmaktan çıktığı, yoksula yardım faaliyetlerinin arttığı koşullarda bu durumun, iş aramaktan vazgeçen işsizlerin sayısındaki artışla ve emeğin iş arama vasfını kaybetmesiyle kendisini dışa vurduğu da söylenebilir. Bu koşullarda, "yurttaşlık ücreti" benzeri kamusal anlamda garanti altına alınmış sosyal güvenlik

mekanizmaları geliştirmek yerine geliştirilen eğretilerici yardımlar, cemaatlere bağlı dernek, vakıflar, belediyeler ve parti örgütleri eliyle yukarıdan aşağıya himayeci biçimde örgütlendiği ve dinsel-muhafazakar kültürel kodlarla sunulduğu için emekçi ve yoksul kesimlerin gündelik yaşamının artan dozda İslamlaştırılmasına hizmet etmektedir” (Değirmen, 2007: 16). Bu da sermaye emek arasındaki çalışma ilişkileri/emek süreçleri ile bölüşüm ilişkilerini çökertme potansiyeli taşımaktadır. Bunun için “AKP nezdinde siyasal İslam’ın -en büyük başarısı olan- neo-liberalizmle kapitalist küreselleşmenin büyük yoksul ve emekçi kitleleri arasında sosyalizasyonunu sağlamasını getiren eklemlenme dizgesinin tüm yönleriyle açığa çıkartılıp, teşhir edilmesi gerekir” (Değirmen, 2007: 16-17).

Sonuç

Sonuç olarak AKP 24 Ocak Kararları ile başlayan ve dünya kapitalizmin yönelimlerine uygun olarak daha fazla liberalize edilmiş piyasa odaklı neo-liberal yapısal uyum politikalarını sürdürmüştür. AKP “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”nı devam ettirmek üzere uyguladığı iktisat politikalarıyla neo-liberal yapısal uyum sürecini tamamlarken, sermaye birikiminin genişlemesini ve merkezileşmesini hızlandırmış, dünya kapitalizminin uluslararası işbölümü içinde Türkiye’ye biçilen rolü sağlamlaştırmaktan öteye gitmemiştir. Türkiye kapitalizminde yapısal dönüşümü hedefleyen neo-liberal uyum politikalarının tamamlanması, toplumun büyük bir kesimini oluşturan; işçi, memur, emekli ve köylüyü hızla yoksullaştırmış, gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da arttırmış ve yedek işsizler ordusunu büyütülmüştür.

AKP neo liberal politikalarla sermaye sınıfı nezdinde kapitalist rasyonaliteye uymaya çalışırken, emekçi sınıfı nezdinde gelenekçi ve tutucu politikalar izlemiştir. Bu nedenle AKP’nin emeğe dönük gelenekçi/tutucu eğilimi emeğin örgütlülüğünü ve pazarlık gücünü sermaye sınıfı ve özellikle onun bileşeni olan KOBİ sahiplerinin en önemli rekabet üstünlüğünü korumak adına geriletirken, yaşanacak bir toplumsal gerilimi ve krizi engellemek amacıyla da neo-liberalizmi hayırsever liberalizme dönüştürerek tamamlamaya çalışmaktadır.

AKP sosyal politikayı bir kamusal yükümlülük olarak zayıflatırken neo-liberalizmin mağdurlarını, yoksullarını rahatlatarak yeni mekanizmaları da devreye sokmaktadır. Nitekim yoksullaştırdığı emekçiler, köylüler ve işsizlerden oluşan seçmenlerin ulusal, etnik veya dini hassasiyetlerini kullanması dışında siyasal sağın (kapitalistlerin) seçimleri kazanmasının mümkün olmadığını farkında olan AKP hükümeti ve sermaye sınıfı dönem boyunca keskinleşen sermaye-emek çelişmesini dizginlemek ve

kontrol altına almak için neo-liberalizmin örgütsüzleştirdiği kesimleri cemaatleştirmektedir. Vazgeçtiği sosyal devlet uygulamalarını "merhamet ekonomisi"yle (eğretileştirilmiş-sosyal devlet) yumuşatmakta ve milliyetçi-laik-anti laik çatışması ile toplumu manipüle etmeye çalışmaktadır. Böylece tarihsel süreç içerisinde toplumsal mücadelelerle belirlenen emeğin kazanımları ve toplumsal yaşamdan türeyen kolektif gereksinimleri kamusal mal ve hizmetler sunarak karşılamak üzere biçimlendirilen sosyal devlet kazanımlarını sosyal sorumluluk sahibi hayırsever işadamları ve onlara aracılık eden dernek ve vakıflarca üstleniliyormuş izlenimi vermektedir. Bu yüzden AKP'nin eleştirilmesi gereken asıl noktaları bunlar olması gerekirken, yapılan muhalefetin 'laikliğin korunması' ve 'irticanın yükselmesi' gibi konularla sınırlı kalması, AKP'yi iktidara taşıyan güç olmaktan alıkoyamamaktadır. Bunun için AKP'ye karşı oluşturulacak bir muhalefet Küresel neo-liberal yapısal uyum politikalarından olumsuz etkilenen yoksul ve emekçi kesimlerin talepleri üzerinden politika yürütecek bir siyasal açılıma sahip olmalıdır.

Kaynakça

- Altıok, M., 2000, *Az gelişmiş Ülkelerde 1980 Sonrasında Ekonomik Kriz, İstikrar ve Yapısal Uyum Programları: Latin Amerika ve Türkiye Deneyimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE.
- _____, 2002, "Yeni Liberal İstikrar ve Yapısal Uyum Programları: Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi ve Kriz", *Praksis*, 5, Kış, s. 77-130.
- Bakırezer, G. & Demirer, Y., 2006, "AK Parti'nin Sınıf Siyaseti", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 30 (252), Güz, s. 19-31.
- BSB, 2007, *2007 İlk Yazında Dünya ve Türkiye Ekonomisine Bakış*, Bağımsız Sosyal Bilimciler 2007 Yılı Raporu, Ankara, TMMOB Yayınları.
- Çakır, H., 2005, "Türk Vergi Sistemi ve Ücretliler Üzerindeki Vergi Yükü", *Muhasebeciler Özel Web*, [www.muhassebe.com.tr], erişim 12.12.2006.
- Çelik, A., 2007, "AKP'nin 'Muhafazakar' Sosyal Politikası: Hak Yerine Yardım, Yükümlülük Yerine Hayırseverlik", *Birgün Gazetesi*, 12 Eylül 2007.
- Değirmen, U., 2007, "AKP İktidarının Bilançosu: Yaşamı Eğretileştirerek İslamileştirme", *Siyasi Gazete*, 4 (22), Haziran-Temmuz, s. 16-17.
- Ekzen, N., 2006, "AKP İktisat Politikaları", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 30 (252), Güz, s. 85-100.
- HM, 2007, *9. Gözden Geçirme Raporu*, [www.hazine.gov.tr], erişim 27.04.2007.
- KESK, 2007, "Büyüme Kimin İçin?", *Kesk-Ar*, [www.kesk.org.tr], erişim 15.05.2007.
- ÖİB, 2007, "Özelleştirme Gelirleri", [www.oib.gov.tr], erişim 27.04.2007.
- Savran, S., 2007, "Akp ve Burjuvazinin İç Savaşı", *İktisat Dergisi*, 483-484, Mart-Nisan, s. 29-37.
- TCMB, 2007, *2007 Yılında Para ve Kur Politikası*, 13 Aralık 2006, [www.tcmb.gov.tr.], erişim 29.04.2007.

- Yeldan, E., 2001a, *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- _____, 2001b, "Birinci Yılında 2000-Enflasyonu Düşürme Programının Değerlendirilmesi", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, XXV (226), s. 57-174.
- _____, 2001c, "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Üzerine Değerlendirmeler", *Özgür Üniversite Forumu*, 14, s. 55-63.